

В. Ю. Биков, В. І. Луговий, В. В. Олійник

Дистанційна освіта

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – форма організації і реалізації навчально-виховного процесу, за якою його учасники здійснюють навчальну взаємодію переважно екстериторіально (перебувають поза межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії, і їхня особиста присутність у певних приміщеннях навчального закладу не є обов’язковою). Д. о. розглядають як різновид освіт. системи, в якій переважно використовують дистанц. технології навч. та організації освіт. процесу, а також як одну з форм отримання освіти, за якою опанування того або ін. її рівня за певною спеціальністю (напрямом підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації) здійснюється в процесі дистанц. навчання. Залежно від характеру організації навч. комунікацій між учасниками та організаторами Д. о. і способу побудови комунікац. каналу навч. середовища розрізняють традиц. дистанц. навч. (заочна форма навч.) й електронне дистанц. навч. (електронна дистанц. форма навч.). При традиц. дистанц. навч. учасники й організатори навч. процесу взаємодіють переважно асинхронно у часі, використовуючи як транспортну систему доставки засобів навч. та ін. інформ. об’єктів системи поштового, телефон. або телеграф. зв’язків. При електрон. дистанц. навч. вони здійснюють переважно індивідуаліз. взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навч. та ін. інформ. об’єктів, комп’ютерні мережі інтернет/інтранет, медіа-навч. засоби та інформ.-комунікат. технології. Іноді в межах одного навч. плану і навч.-вихов. процесу поєднують різні форми опанування освіти (напр., очно-дистанц., вечір.-дистанц. форми навч. та ін.). Такий підхід дає змогу підвищити пед. ефективність навч.-вихов. процесу, використовувати найефективніші для кожного етапу форми навч. і цим збалансувати наявні можливості навч. закладу й учнів. Нині електронне дистанц. навч. актуальніше від традиційного. Це пов’язано, по-перше, з новою освіт. парадигмою, яка визначила і задекларувала принципи відкритої освіти і стала реакцією на об’єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динамізму соц.-екон. і наук.-тех. розвитку, поглиблення інтеграц. і демократ. процесів у суспільстві й освіті; а, по-друге, з широкомасштаб. інформатизацією освіти, яка забезпечила всебічне впровадження інформ.-комунікат. технологій в освітню практику як засобу навч. та предмета вивчення і яка стала реакцією системи освіти на об’єктивні тенденції формування інформ. суспільства, розвиток комп’ютер. технологій, їх впровадження в усі сфери життєдіяльності людини.

Посиленню впливу цього чинника на характер і темпи розвитку Д. о. сприяли досягнутий рівень розвитку інформ.-комунікат. технологій, темпи зростання обсягів їхнього виробництва при одночасному постійному поступовому зниженні вартості як самих засобів і технологій (у першу чергу, індивід. користування), так і телекомунікац. послуг.

Серед особливостей електрон. дистанц. навч. – гнучкість та адаптивність навч. процесу до потреб і можливостей учнів (учасники навч. процесу не відвідують регулярних занять, організованих за традиц. формою, а працюють у зручний для такої роботи час у зручних місцях і темпі); модульність побудови навч. програм (в основу програм дистанц. навч. покладено модул. принцип); нова роль викл., або тьютора (консультування при складанні індивід. навч. плану, допомога учням у їхньому профес. самовизначенні, префільтрація мережних електрон. джерел навч. інформації, підготовка віртуал. навч. ситуац. завдань тощо); спеціаліз. форми контролю якості навч. досягнень (співбесіди, практ., курсові і проектні роботи, екстернат, робота з комп'ютер. тестовими системами тощо); використання базової і спеціаліз. комунікац. технологій підтримки взаємодії суб'єктів процесу електрон. дистанц. навч. (електронна пошта, www-дошка, чат-, аудіо-, відеоконунікація в реал. часі, інтернет-пошук тощо); застосування спеціаліз. засобів навч. (комп'ютерні навч. системи в звичай. і мультимедій. варіантах; матеріал на магніт. і лазер. дисках, флеш-пам'яті і спец. пристроях на аудіо- та відеокасетах; телепередачі; лабораторні автоматиз. дистанц. практикуми; програми-тренажери; програми моделювання об'єктів і процесів; дидакт. матеріали на основі експерт. і геоінформ. навч. систем; локал. та мереж. електронні інформ. ресурси, бази даних і знань та електронні б-ки з віддаленим доступом тощо); використання спеціаліз. та орієнтованих на інформ.-комунікат. технології форм організації навч.-пізнав. діяльності (спрямоване навч., орієнтоване на самоосвіту учня; навч. під керівництвом викл.). Ці властивості дають можливість навч. закладам забезпечити взаємодію вчителів та учнів незалежно від часу та простору в асинхрон. та синхрон. режимах у всьому світі; доступ викл. і студентів до світ. інформ. ресурсів (зарубіж. та вітчизн. електрон. б-к, період. вид., баз даних, експерт. систем); залучення висококваліфікованих фахівців з усього світу як для проведення лекцій і семінарів, конф. і симпозіумів, так і для надання консультацій; участь у розробленні спільних проектів з ін. вітчизн. та зарубіж. навч. закладами, наук. установами і проект. організаціями, що прискорює процес інтегрування системи освіти в міжнар. наук.-проектну діяльність; реалізацію осн. принципів відкритої освіти; високу якість освіти. Отже, Д. о. в сучас. її варіанті є не лише ефектив. доповненням до традиц. форм освіти, а й якісно новою формою організації освіти з притаманними їй цілями, способами побудови та відповід. елементним наповненням метод. систем і навч. середовища.

Д. о. як форма отримання освіти й організації навч. виникла в Єв-ропі на поч. 19 ст. У той час для її позначення використовували термін «кореспондент. навч.», під яким розуміли всі форми навч., що здійснювалося за межами навч. закладу. Вперше таку форму

запровадив 1836 Університет Лондона. Згодом з'явилися перші публікації з цієї проблеми. 1892 Університет Чикаго, 1911 Університет Квінсленда започаткували застосування кореспондент. навч. для широких верств населення, які бажали отримати вищу освіту і не мали можливості це зробити за очною формою. Наприкінці 1920-х рр. у СРСР, зокрема й в Україні, виник різновид кореспондент. навч., відомий під назвою «заочне навч.». З часом його почали використовувати не лише у вищих, а й у заг.-осв. школах. Активно розвивалося кореспондент. навч. після 2-ї світової війни, у роки відбудови країн Європи. Напр., у Франції розповсюдження кореспондент. навч. спричинене передусім необхідністю забезпечити освіту насел., яке проживало у віддалених гірських р-нах, а також фінанс. труднощами, з якими стикалося насел. периферій. р-нів при намаганні отримати очну освіту у великих містах, де зазвичай розташовувалися університети. У 1980-х рр. у країнах Заходу замість терміна «кореспондент. навч.» почали застосовувати синонімічні йому, виникнення яких зумовлене різними підходами до цієї проблеми вчених, прагненням підкреслити у певному контексті ту чи ін. технол. особливість навч. на відстані. В Україні, Росії і деяких ін. країнах переважно вживають терміни «дистанц. навч.» і «Д. о.», часто – як синоніми. Від серед. 1990-х рр. у Великій Британії, Франції і США Д. о. почала набувати широких масштабів. В Україні її активно впроваджують від поч. 21 ст., переважно в системі вищої освіти.

Вивчення проблем Д. о. в Україні пов'язане з діяльністю таких вчених, як [В. Биков](#), [В. Гриценко](#), [М. Згуровський](#), [В. Кремень](#), [В. Луговий](#), В. Кухаренко, В. Олійник та ін.

Рекомендована література

1. Кремень В. Г. Дистанційна освіта – перспективний шлях розв'язання сучасних проблем розвитку професійної освіти // Вісн. Академії дистанц. освіти. 2003. № 1;
2. Биков В. Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфери застосування // Інформ. забезпечення навч.-вихов. процесу: інновац. засоби і технології. К., 2005;
3. Кухаренко В. М., Сиротинко В. Г., Молодих Г. С., Твердохлєбова Н. Є. Дистанційний навчальний процес: Навч. посіб. К., 2005;
4. Підвищення кваліфікації керівників освіти за дистанційною формою навчання: Навч. посіб. К., 2006;
5. Биков В. Ю. Основні принципи відкритої освіти // Пед. і психол. науки в Україні: 36. наук. пр. до 15-річчя АПНУ: У 5 т. Т. 2. Дидактика, методика, інформ. технології. К., 2007.

Бібліографічний опис:

Дистанційна освіта / В. Ю. Биков, В. І. Луговий, В. В. Олійник// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24377>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).